

ÇOCUK HAKLARI BÜLTENİ #16

TİP ÇOCUK HAKLARI KOMİSYONU

İÇİNDEKİLER

3 • Giriş

Genel Başkanımız Erkan Baş'ın Kayseri İl Örgütü Açılış Konuşması

Açıklamalar ve Faaliyetler

Temmuz-Ağustos Aylarında Yazılı Medyada Yer Alan Çocuk Haberleri

Çocuklara Sorduk

Oyun Hakkı “Olsa Güzel Olur” Bir Hak Mı?

Türkiye Eğitim-Öğretim Sisteminde Sanat Eğitimi: Eleştirel Yaklaşım Ve Sistemik Entegrasyon

Statların Gölgesinde

Neşeli Çocuklar Nasıl Yetiştirilir?

Giriş

2026 yazından Türkiye ve dünya gündeminde çocuklar için güzel bir haber hatırlanacak mı? Yaz tatili geride kaldı, yeni eğitim-öğretim yılı başlamak üzere. Bu arada Türkiye gündeminde, Şırnak'tan Zonguldak ve Düzce'ye fındık toplamaya giden ailelerin çocuklarıyla birlikte saldırıya uğradığını okuyoruz. Bu haberin emekçilerin direnişini simgeleyen madenci kentinden gelmesi, pek çoğumuzun canını daha fazla yakıyor. Toprağından verim almak için birilerinin emeğine ihtiyaç duyanların, ülkenin bir ucundan, muhtemelen hak ettiklerinden çok daha az bir ücret için evini, düzenini bırakmış insanlara şiddet uygulaması, en basit anlatımıyla düşmanlık.

Toplumu kutuplaştırma politikalarından en çok zarar gören çocukları, bu yaz, yoksullukla baş etmek için emeğini sunarken, bulunmamaları gereken iş ortamlarında yaşamını kaybeden çocukları hatırlayacağız. Ve çocukların suça sürüklenmesini önleyecek tedbirler almak yerine onları çetelere, mafyaya, şiddete teslim eden, sonra da bu çocukları yetişkinmiş gibi yargılayarak kendi ihmali çocuklara kestiği cezalarla örtmeye çalışan, işlevini yitirmiş bir meclisi hatırlayacağız.

Bizler, bu ülkenin, dünyanın tüm çocuklarının tatillerini hayal ettikleri gibi geçirmesini istiyoruz. Denizi olan bir şehirde bazı çocukların deniz görmeden yaşamasını kabul etmiyoruz. Beton yığınlarının arasında kaçan topu yakalamak için yola koşan çocukların araba altında kalmasını kabul etmiyoruz. Rengarenk tuvallerin, göz alıcı ışıkların yansıtıldığı sahnelerin, yüzlerce yıl öncesinden kalanlarla uzayın derinliklerinden gelen taşları sergileyen müzelerin, güvenli ve heyecanlı oyun alanlarının, tüm çocukların hakkı olduğunu savunuyoruz. Bunu sağlamak için de örgütlenmenin gücüne inanıyoruz.

Çocuk Hakları Komisyonu

Genel Başkanımız Erkan Baş'ın Kayseri İl Örgütü Açılış Konuşmasından

Evlatlarımızdan daha kıymetli neyimiz var? Ama bir düşünün. Bir evladınız var. İki, üç yaşında ve on, yirmi, otuz milyon para bulursanız çocuğunuz yaşayacak, bulamazsanız ölecek! Buna “kader” diyorlar. Buna Türkiye’de sağlık sisteminde devrim yaptık diyorlar. Sen devlete bir gün vergini vermesen maaşına çöküyorlar. Askere gel dediklerinde, sen gidiyorsun, evladın gidiyor, yoksul çocuğu gidiyor. Biz bu vatana, millete, devlete bütün sorumluluklarını yerine getiren insanlar değil miyiz? Kırk yılda bir başınıza bir bela geliyor. Diyelim ki evladımız hastalanıyor, diyelim ki deprem oluyor. Yıllardır bizim vergilerimizle yaşattığımız, ayakta tuttuğumuz devlet puf diye ortadan kaybolmuş. Özellikle bak, AKP’ye, MHP’ye oy veren insanlara, yurttaşlarımıza, kardeşlerimize soruyorum. “-Bu hak mıdır, adalet midir?” Bir insan sadece parası olmadığı için gözlerinin önünde evladının öldüğünü izliyor. Devlete baş vuruyor. Diyor ki: “Vali, sen bu devletin temsilcisisin. Param olmadığı için evladım ölecek ama bu hastalıkta tedavi mümkün.” Tamam diyor vali. O yurttaşın gidip dilenerek para toplaması için bir kağıt veriyor eline. Bir devlet vatandaşına bunu reva görebilir mi? Parası olana sağlık, parası olmayana ölüm diye bir düzen devam edebilir mi?

Faaliyetler ve Açıklamalar:

Komisyon Açıklamaları:

ÇOCUK KORUMA KANUNU İLE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TEKLİFİ'NE İLİŞKİN AÇIKLAMA

14 Temmuz 2026 tarihinde AK Parti grubu tarafından TBMM Başkanlığı'na Çocuk Koruma Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi sunulmuştur. Teklif, çocuk hakları açısından kabul edilemez düzenlemeler içermektedir. İktidar temsilcilerinin çocukları koruma iddiasıyla öne sürdükleri bu teklif, aslında çocukluk kavramını ve çocukluğun kendisini yok etmektedir.

TBMM'ye sunulan kanun değişikliği teklifi ile nelerin hedeflendiği aşağıda belirtilmektedir:

1. 15-18 Yaş Arası Çocuklara Müebbet Hapis Cezası Yolu Açılacak

Türk Ceza Kanunu'nun 31. maddesinde yapılacak değişikliklerle, 15-18 yaş arası çocuklar için hapis cezalarının alt ve üst sınırları artırılmakta, kasten öldürme ve ağırlaştırılmış yaralama suçlarında hâkimin takdirine bağlı olarak yaş indirimi tamamen kaldırılabilir. Bu, 15-18 yaş arası bir çocuğun müebbet hapis cezası alabileceği anlamına gelmektedir.

2. Tekerrür Yaşı 18'den 15'e Düşürülecek

15 yaşını doldurmuş çocukların işlediği suçların tekerrüre esas alınması, çocukların daha erken yaşta ağır ceza rejimine tabi tutulmasına yol açacaktır. Bu, suç örgütlerinin çocukları kullanmasını engellemek yerine, çocukları daha da savunmasız hale getirecektir.

3. Koşullu Salıverilme Hakkı Daraltılacak

Kasten öldürme, cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar, uyuşturucu ticareti ve örgüt kurma suçlarında, çocuğun 15 yaşını dolduruncaya kadar infaz kurumunda geçirdiği 1 günün 2 gün sayılması uygulaması kaldırılarak 1 günün 1 gün sayılması öngörülmektedir. Bu, çocukların rehabilitasyon süreçlerini olumsuz etkileyecek, topluma kazandırılma şansını azaltacaktır.

4. Çocuk Hükümlüler Doğrudan Kapalı Cezaevine Gönderilecek

Cezaların infazına artık doğrudan çocuk eğitim evlerinde değil, çocuk kapalı ceza infaz kurumlarında başlanacak olması, çocukların cezaevi ortamında daha fazla suçlu kimlikle tanışmasına ve suç çevrelerine dahil olmasına zemin hazırlayacaktır.

5. Aile Hukukuna İlişkin Yükümlülüklerin Cezai Yaptırımı Ağırlaştırılacak

Çocuğun gelişiminde ailenin taşıdığı temel rolü gerekçe göstererek çocuğun kasten öldürme ya da neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış yaralama suçuna maruz

kalması durumunda, ebeveynlere uygulanacak cezanın yarısından iki katına kadar artırılabilmesi öngörülüyor.

Çocuk Koruma Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi Neden Karşı Çıkıyoruz?

Bu teklif, çocukları korumak yerine çocukluğu cezalandırmayı hedeflemektedir. Koruyucu önlemler alınmadan, suça meyilli olan ya da bir defa suç işlemiş çocuklara yönelik herhangi bir eğitsel, psikososyal destek sağlanmadan sadece cezalandırmayı önermek, çocukluğun yok edilmesidir.

Topluma kazandırılmayacak bireylerin hapiste ömür geçirmesi ne topluma ne devlete fayda sağlar. Aksine, cezaevinde büyüyen çocuklar daha da şiddete yönelik bireyler haline gelecek, suç döngüsü kırılmayacaktır.

1. Çocukluk bir suç değildir.

Bir çocuğun suça sürüklenmesi, yoksulluk, eğitimden kopuş, aile içi ihmal ve istismar, harcama ağlarının hedefi haline gelme ve örgütlü suç yapılarının çocukları araçsallaştırması gibi yapısal sorunların sonucudur. Bu koşullar değişmeden yalnızca ceza sürelerini uzatmak, sorunu çözmek değil; cezaevini bir yeniden suç üretim merkezine dönüştürmekten başka bir işe yaramaz.

2. Var olan koruyucu mekanizmalar uygulanmıyor.

Teklif, sosyal inceleme raporları gibi bazı güvenceleri güçlendirmiş görünse de, mevcut sistemin temel eksikliği olan önleyici müdahalenin yokluğunu gidermiyor. Çocuğun suça iten yapısal koşulları araştırılmadan, yalnızca ceza infaz mevzuatını sertleştirmek, adaletten değil, adaletsizlikten yana tavır almaktır.

3. Cezaevi çocuğu ıslah etmez, pekiştirir.

Eğitim evi yerine kapalı ceza infaz kurumlarında infaza başlama ve koşullu salıverilme rejiminin daraltılması, çocuğun eğitimden, psikososyal destekten ve topluma yeniden kazandırılma sürecinden daha da uzaklaşması anlamına gelir. Bir çocuğun ömrünü hapisanede geçirmesine yol açmak ne topluma adalet getirir ne de kamu güvenliğini sağlar.

4. Bu, medeni hukuktan kopuşun bir adımıdır.

Ceza kanununda çocuklar için öngörülen bu geriye gidiş, ileride medeni haklar alanında da benzer düzenlemelere örnek teşkil edebilir. Türkiye'nin çocuk hakları açısından uluslararası sözleşmelerin ve evrensel hukuk ilkelerinin gerisine düşeceği bir eğilimdir.

5. Aileleri cezalandırma yaklaşımı, sorunun kaynağını tersyüz ediyor.

İktidarın yarattığı yoksullaşma, ailelerin barınma, beslenme ve sağlık gibi en

temel ihtiyaçları karşılamasını güçleştirirken, sabah altıda evden çıkıp akşam mesaiyle eve dönen, çocuğuyla yemek yiyecek, oyun oynayacak, nitelikli zaman geçirecek imkânı elinden alınan ebeveynleri bu kez “yükümlülüğünü ihlal etti” diyerek cezalandırmaya hazırlanıyor. Yapısal yoksullaşmanın sonucu olan çaresizliği bireysel bir suça dönüştürmek, aileyi kutsal saydığını söyleyen bir iktidarın asıl niyetinin aileyi korumak değil, kendi politikalarının yarattığı tahribatın faturasını en güçsüz halkaya, yani ebeveynlere kesmek olduğunu gösteriyor.

Biz Ne İstiyoruz?

Cezalandırma Değil, ocukları Koruyucu nlemler!

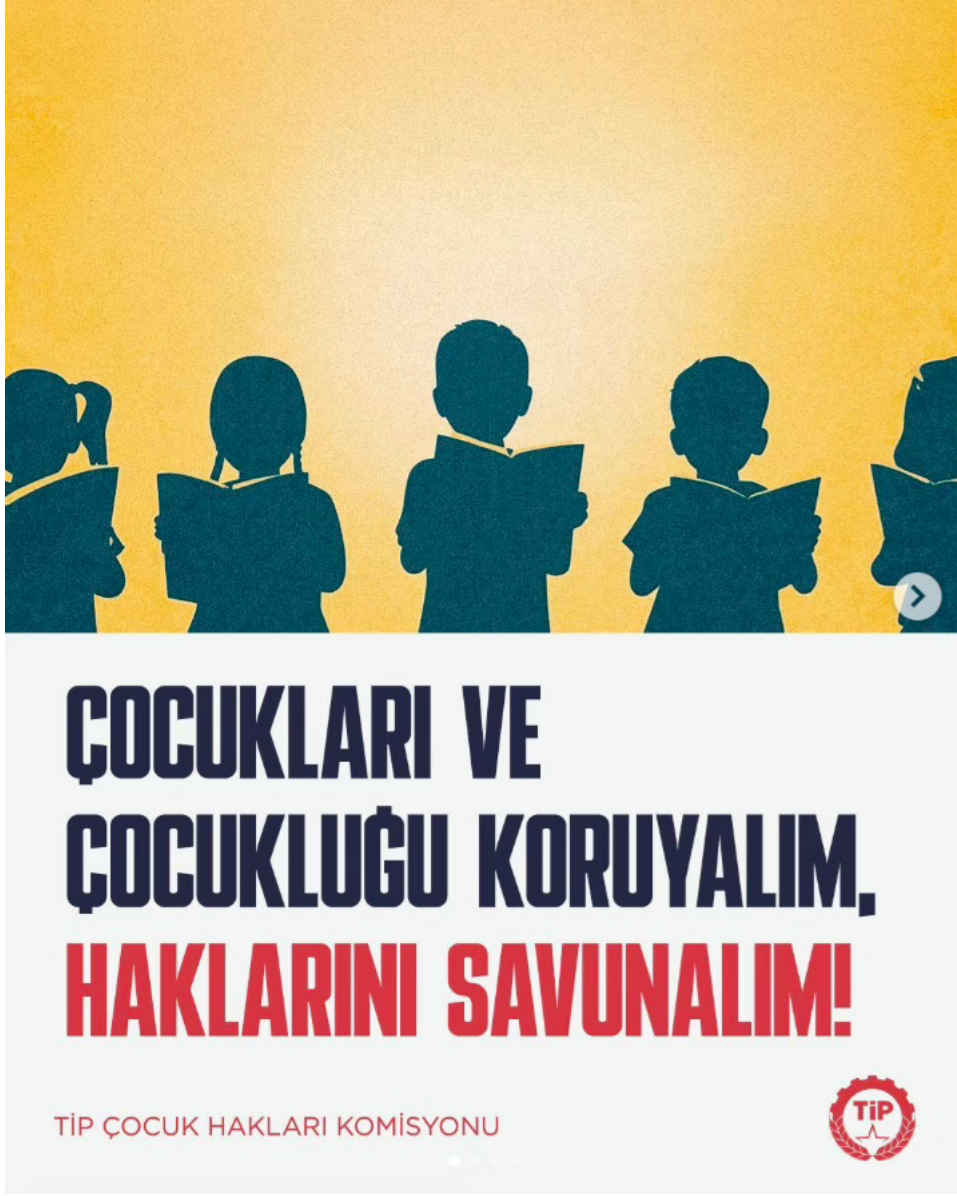
Çocukların suça sürüklenmesini önlemek istiyorsak, cezaları artırmak yerine yapısal sorunları zmek zorundayız.

1. Eğitimden kopuş engellenmeli, okul terki olan bölgelerde ücretsiz ve nitelikli eğitim imkânları artırılmalıdır.
2. Yoksulluk azaltılmalı, çocukların temel ihtiyaçları karşılanmalı, ailelere ekonomik destek sağlanmalıdır.
3. Uyuşturucu ve madde bağımlılığı ile mücadele edilmeli, çocuklara yönelik önleyici sağlık hizmetleri ve rehabilitasyon merkezleri kurulmalıdır.
4. Suç rgtleri ve çeteler etkisiz hale getirilmeli, çocukları kullanan yetişkin suçlular cezalandırılmalıdır.
5. Var olan yasaların etkin uygulanması sağlanmalıdır.

Taleplerimiz

1. TBMM’de görüşülecek tekliften, 15-18 yaş arası çocuklara müebbet hapis cezası yolunu açan ve tekerrür yaşını 15’e düşüren maddeler çıkarılmalıdır.
2. Çocukların koşullu salıverilme hakkını daraltan düzenleme geri çekilmeli, mevcut indirimli infaz rejimi korunmalıdır.
3. Çocukların suça sürüklenmesini önleyici koruyucu ve destekleyici tedbirlerin yasal altyapısı güçlendirilmelidir.
4. Eğitim, sağlık, sosyal hizmetler ve adalet kurumları arasında etkin koordinasyon sağlanarak çocukların bütüncül korunması hedeflenmelidir.
5. Çocukları n yargıyla etiketleyen tüm mevzuat düzenlemeleri gözden geçirilmelidir.

Türkiye İşçi Partisi ocuk Hakları Komisyonu

BİR MÜZİK GRUBU ÜZERİNDEN ÇOCUKLARI SİYASET ARACI OLARAK KULLANAN EYÜPSULTAN MÜFTÜLÜĞÜNE İLİŞKİN AÇIKLAMA

Bugün sosyal medyada Eyüpsultan Müftülüğü'nün kız çocuklarını kullanarak hazırladığı bir kara propaganda videosu yayınlandı. Hem başörtülü hem başörtüsüz kız çocukların yer aldığı; Manifest dinleyip dans eden arkadaşlarıyla onları Kur'an'a uygun davranmaya çağıran çocukların atışmasından oluşan bu video, çocuk haklarının kötü niyetle ihlal edildiğini gösteriyor.

Türkiye'de cemaat ve tarikat yapılanmalarının 25 yıllık AKP iktidarının desteğiyle güçlendiği biliniyor. Bütçeden devasa pay alan Diyanet İşleri Başkanlığı ise toplumun inanç özgürlüğünü korumak yerine siyasete alet edilen bir Siyasal İslamcılık pazarlıyor. Son yıllarda müstehcenlik suçlamasıyla kadınların hedef gösterilmesi sıklaşmış, son olarak genç kadınlardan oluşan Manifest müzik grubu dincilerin hedefi olmuştur. Kültür ve sanatı hedef alan iktidar mensupları bu grubu cezalandırmak için her türlü yasaklamayı

EYÜPSULTAN MÜFTÜLÜĞÜ ÇOCUK HAKLARINI İHLAL EDİYOR!

TİP ÇOCUK HAKLARI KOMİSYONU

kullanırken; Eyüpsultan Müftülüğü'nün çocukları pedagojiye tamamen aykırı bir videoda oynatması, Siyasal İslamcılarının amaçlarına ulaşmak için kimleri feda edebileceğinin somut bir göstergesidir.

Pedagojik birikimden uzak müftülüğün çocukların müzik zevkine müdahale etmesi, dans eden çocukları Kur'an'a aykırı davranmakla suçlayıp hedef göstermesi açık bir hak ihlalidir. Çocukların gelişim dönemlerine uygun eğlencelerinin milyonların önünde “günah” olarak yaftalanması güvenliklerini tehlikeye atmakta, çocukları kin, düşmanlık ve ayrımcılığa sevk etmektedir. Tüm bunlar, devletin çocukları koruma sorumluluğunu yerine getirmek bir yana, Diyanet aracılığıyla hak ihlali yaptığını kanıtlamaktadır.

İktidarın “dindar ve kindar nesil” hedefi, çocukların küçük yaşta ayrışmasına ve militanlaşmasına neden olmaktadır. DİB çocuklardan elini çekmeli; 12 yaşından küçük hiçbir çocuk Diyanet'e emanet edilmemeli, daha büyük yaştaki çocuklar için ise dini kurumlar sıkı şekilde denetlenmelidir. Çocuklara bilimsel ve pedagojik ilkelerle eğitim vermek devletin asli görevidir.

8 Ağustos 2026

TİP Çocuk Hakları Komisyonu

ÖZEL GEREKSİNİMLİ

ÇOCUKLARIMIZ YALNIZ DEĞİL!

1. TÜRKİYE'DE SORUN NE?

Sistematik Şiddet, İhmal ve Cezasızlık: Özel eğitim sınıfları ve bakımevleri, çocuklarımızın en güvende olması gereken yerlerdir. Ancak basına yansıyan kısıtlama, kaba kuvvet ve ihmal skandalları, çocukların denetimsizliğin kucağına itildiğini göstermektedir.

Piyasalaşma ve Nitelsizlik

Özel eğitim ve bakım ticarethaneye dönüştürülmüştür. Uzmanlık gerektiren bu alanda yetersiz sertifikasyon, düşük ücret ve ağır iş yükü, personeli tükenmekte ve şiddete açık hale getirmektedir.

Masa Başı Denetim

Mevcut denetimler önceden haber verilen prosedürel evrak kontrollerinden ibarettir. Sınıfların ve bakım odalarının gerçek koşulları tarafsız gözlerce incelenmemektedir.

Sözel İletişim Engeli İstismar Ediliyor

Sözel iletişimi kısıtlı otizmli ve gelişimsel yetersizliği olan çocuklar yaşadıkları şiddeti ifade edememekte, travma belirtileri ise "çocuğun davranış problemi" denilerek örtbas edilmektedir.

@tip.genelmerkez

@tip.genelmerkez

ÇOCUKLARIMIZ YALNIZ DEĞİL!

2. PARTİMİZ NEYİ SAVUNUYOR?

TALEBİMİZ 1 Tam Kamusal, Parasız ve Kapsayıcı Eğitim

Bakım ve rehabilitasyon hizmetleri özel sektörün insafına terk edilemez. Bütün merkezler kamulaştırılmalı, her çocuğa eşit, parasız ve nitelikli gelişimsel destek sağlanmalıdır. Bütün devlet okullarındaki özel eğitim sınıfları uluslararası standartlara getirilmelidir.

TALEBİMİZ 2 Bağımsız ve Katılımcı Denetim

Bakımevleri ve özel eğitim sınıfları, otizm/engelli dernekleri, barolar, bağımsız davranış analistleri ve psikologlardan oluşan karma heyetlerce habersiz (baskın) denetlenmelidir. Kamera kayıtları bağımsız kurulların incelemesine açık olmalıdır.

TALEBİMİZ 3 Liyakat ve Güvenceli İstihdam

Taşeron, ücretli ve sertifikasız personel çalıştırılması derhal yasaklanmalıdır. Tüm personele otizm, pozitif davranış desteği ve kriz müdahalesi konularında bilimsel ve düzenli eğitimler verilmelidir.

Hiçbir çocuğun kilitli kapılar arkasında şiddet ve ihmale maruz kalmadığı; eşit, özgür ve güvencede yaşadığı bir Türkiye'yi ailelerimizle omuz omuz kuracağız.

Çocuklarımızın hakları için sesimizi yükseltelim!

Çocuklarımızın güvenliği, eğitimi, oyun hakkı gibi konularda sorunları paylaşmak, birlikte çözüm aramak ve uzmanlarla eğitim oturumlarında buluşmak için Tıp İlçe Örgütlerimizle iletişime geçebilirsiniz.

Çocuk Hakları Komisyonu

Komisyon Faaliyetleri:

İBB ÖZGEM Yaz Atölyeleri Ziyareti:

Komisyon üyelerimizde Özlem Varlı Yılmaz ve Seda Bedestenci Yegâne, 3 Ağustos Pazartesi günü Kadıköy Selamiçeşme Özgürlük Parkı'nda, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı Engelli Hizmetleri Şube Müdürlüğü tarafından düzenlenen yaz atölye etkinliklerine bir ziyaret gerçekleştirdi.

Özel Gereksinimli Bireyler Eğitim Merkezleri (ÖZGEM) kapsamında gerçekleştirilen ve farklı yaş gruplarından yaklaşık 50 özel gereksinimli birey ve ebeveynlerin katıldığı programda ritim ve dans atölyeleri, resim ve boyama çalışmaları ile çeşitli oyun ve yarışmalar düzenlendi.

Etkinlik sırasında görevli personelle yapılan görüşmelerde, İstanbul'un farklı ilçelerinde düzenlenen yaz atölyelerinin amacının, özel gereksinimli bireylerin aileleriyle birlikte güvenli, erişilebilir ve nitelikli kamusal alanlarda zaman geçirmelerini sağlamak, sosyal yaşama katılımlarını desteklemek ve yalnızlaşmalarının önüne geçmek olduğu belirtilmiştir.

Türkiye İşçi Partisi Çocuk Hakları Komisyonu olarak, özel gereksinimli çocukların ve ailelerinin sosyal yaşama tam ve eşit katılımını destekleyen kamusal hizmetlerin yaygınlaştırılmasını, erişilebilirliğinin artırılmasını ve sürekliliğinin güvence altına alınmasını önemsiyoruz.

Ancak bu hizmetlerin belirli dönemlerle sınırlı etkinlikler olarak değil, hak temelli, sürekli ve kamusal sosyal politika anlayışının bir parçası olarak ele alınması gerekmektedir. Çocukların sosyal yaşama katılımı bir lütuf değil, devlete düşen anayasal ve uluslararası yükümlülüklerin gereğidir.

Her çocuk, gelişimsel özelliği, dili, kimliği ya da yaşam koşulları ne olursa olsun, oyun oynayabildiği, üretebildiği, sosyalleşebildiği ve eşit yurttaş olarak var olabildiği bir kentte yaşama hakkına sahiptir. Mücadelemiz, tam da bu hakkın herkes için güvence altına alınması içindir.

Hak Temelli Çocuk Hakları Savunusu Eğitimi:

Çocuk haklarını, çocuk sevgisine dayandırarak değil, insan hakları temelinde savunuyoruz. 9 Ağustos tarihinde çocuk haklarına ilişkin politikalarla ilgilenen ve katkı sağlamak isteyen üyelerimizin katıldığı “Hak Temelli Çocuk Hakları Savunusu” eğitiminin ilk oturumunu gerçekleştirdik. Onbir yetişkin ve bir çocuğun katıldığı üç saatlik eğitimde çocukluk kavramı, tarihsel süreç, çocuk algısını şekillendiren toplumsal faktörler, ayrımcılık alanları üzerine paylaşımlar yapıldı.

TEMMUZ-AĞUSTOS AYLARINDA YAZILI MEDYADA YER ALAN ÇOCUK HABERLERİ

Çocuklar risk altında.

Risk; okulda, sokakta, ailede, adalet sisteminde, çalışmak zorunda olduğun iş yerinde, sıcağdan bunalıp girdiğin gölde, nehirde...

Buna karşılık, Temmuz ayında Meclisten “Çocuk Koruma Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi” geçti. Çocuklar suça sürüklenmeden önce bunun tespiti ve önlenmesi yerine cezai yaptırımlar ağırlaştırıldı. Aynı devletin kurumları, sokakta 55 binin üzerinde, okullarda ise 69 bine yakın çocuğun risk altında, 2 milyona yakın çocuğun eğitim ve sağlık hizmetlerine erişmek için yardıma muhtaç olduğunu açıkladı. LGS sonuçları özel okul öğrencilerinin ilk %5’lik dilime girme ihtimalinin devlet okulu öğrencilerine göre altı kat yüksek olduğunu gösterdi. MEB ise yılın ilk yarısında imam hatip ve mesleki eğitim okullarına anadolu, sosyal bilimler ve fen liselerinin neredeyse iki katı kaynak aktardığını açıkladı. TÜGVA gibi yapılara “yaz okulu” için okullar tahsis edildi, bazı MESEM’liler okul tatilinde iş yerlerinde çalıştı, okullara yeni dönemde güvenlik için görevliler ve kredi kartı ile geçiş yapılan turnikeler yerleştirilerek çocukların izleneceği duyuruldu.

İki aylık haber derlemesinde çocuk koruma politikalarına dair ne görüyoruz? Her çocuk, yazı dört gözle bekleyebiliyor mu? Türkiye’de çocukların aynı haklara sahip çocuklar olarak var olduklarını söyleyebilir miyiz? Egemenler, sorun yaratmıyor, gelir getirmiyor veya müşteri olmuyorsa çocuklar yokmuş gibi davranıyor, onları görmüyor, göstermiyor. Bu bilinçli görmezden gelmeye, çocukları “haklı olanlar” ve “haklı olmayan talihsizler” olarak ayırtırmaya, kimin daha az “çocuk” olduğunu belirlemeye çalışan sistematik politikalara karşı çaresiz değiliz. Daha çok yan yana geldikçe, çocuk hakları ihlallerini görünür kıldıkça, çocuklarla beraber çocuk olabilecekleri alanlar oluşturdukça

ve örgütlendikçe ne yalnızız ne çözümsüz.

OKUL VE EĞİTİM

Veliden para, şirkete veri, okula turnike / Evrensel / Ahmed Ziya Aydın

<https://www.evrensel.net/haber/5996388/veliden-para-sirkete-veri-okula-turnike> Erişim tarihi: 17.08.2026

Gerçekleşen okul saldırılarının ardından okullarda güvenlik tedbirleri artırılıyor. Yeni öğretim yılında okul bahçelerinde 30 bin “bahçe görevlisi” istihdam edileceği, doğrudan ve öncelikli ihbar hattının kurulacağı ve jandarma ve polisin riskli okulların önünde görev yapacağı belirtiliyor. Buna ek olarak, okul girişlerine kart basılarak girilen ve giriş/çıkış saatini ailelerine ileten turnikeler konulacak.

Turnikelere basılan kart aynı zamanda bir kredi kartı. Şirket sahibi açıklıyor:

“Bugün bir bankanın 18 yaş altındaki bir öğrenci kazanım maliyeti 10 bin liralara buluyor. Yani onun önüne reklam çıkarması, kartı göndermesi, uygulaması kullandırması, kargosu, dijital pazarlaması gibi bir sürü parametre var. Ama bunu Okulyo’yla yaptığı zaman çok uygun geliyor. Çünkü bizde turnikede kullandıkları kart gibi bir avantajları var”

Eksiklikler arasında çocukları görmemişler / Birgün / İlayda Kaya

<https://www.birgun.net/haber/eksiklikler-arasinda-cocuklari-gormemisler-725110> Erişim tarihi: 17.08.2026

Hatay Kumlu’da depremin ardından yıkım kararı verilen binalarda eğitime devam edildiği, halk eğitim binası ve anaokulunun, belediye binası ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü’ne dönüştürüldüğü ortaya çıktı. Eğitimciler, okullarda inceleme yapılmasını istedi.

Aslan payı dini ve mesleki eğitime / Birgün / Mustafa Bildircin

<https://www.birgun.net/haber/aslan-payi-dini-ve-mesleki-egitime-727053> Erişim tarihi: 17.08.2026

MEB’in yılın ilk yarısındaki harcama tercihleri açığa çıktı. Anadolu, sosyal bilimler ve fen liseleri için 108,3 milyar TL harcanan altı ayda, imam hatip ve mesleki eğitim okulları için 182,4 milyar TL’lik kaynak kullanıldığı belirlendi.

Çalışan ailelerin çocukları yaz tatilinde tek başına: Ücretsiz ulaşılabilir yaz okullarına ihtiyaç var / Evrensel / Bahar Emreoğlu

<https://www.evrensel.net/haber/5996131/calisan-ailelerin-cocuklari-yaz>

tatilinde-tek-basina-ucretsiz-ulasilabilir-yaz-okullarina-ihtiyac-var Erişim tarihi: 18.08.2026

“Olanaksızlık olunca aileler de mecburen TÜGVA gibi yerlere gönderiyorlar. Bizim mahallemizde de çocukları camiye, Kur’an kursuna gönderiyorlar. Biz gerek duymuyoruz. Çocuk ileride isterse kendisi gider. Çocuklar için etkinlik, onları geliştirebilecek hiçbir şey yok”

TÜGVA okulunda Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın ceza almasına neden olan dizeler okutuldu: Pedagoji hiçe sayıldı / Cumhuriyet / Ufuk Sepetçi

<https://www.cumhuriyet.com.tr/egitim/tugva-okulunda-cumhurbaskani-erdogan-in-ceza-almasina-neden-olan-dizeler-okutuldu-pedagoji-hice-sayildi-2524327> Erişim tarihi: 18.08.2026

Sivas şubesinde, çocuklara “Minareler süngü, kubbeler miğfer/Camiler kışlamız, müminler asker” dizeleri okutuldu. Bursa şubesinde ise çocukların topluca tekbir getirdiğı bir video yayımlandı.

Eşitsiz eğitim, eşitsiz sonuçlar / Birgün / Deniz Güngör

<https://www.birgun.net/haber/esitsiz-egitim-esitsiz-sonuclar-728184> Erişim tarihi: 17.08.2026

Devlet okullarında okuyan her 157 öğrenciden yalnızca 1’i, özel okullarda ise her 26 öğrenciden 1’i yüzde 5’lik başarı dilimine girebildi. Böylelikle özel okulda okuyan bir öğrencinin en üst dilime girme oranı, devlet okullarına kıyasla yaklaşık 6 kat daha yüksek oldu.

İmam hatip ortaokulu çıkışlı her 121 öğrenciden yalnızca 1’i LGS’de yüzde 5’lik dilime girdi.

Okullar kapandı ama 562 bin MESEM’li çocuk tam mesaide: “Hafta sonlarımız, yaz tatillerimiz bizimdi, elimizden aldılar” / Evrensel / Eylem Nazlıer

<https://www.evrensel.net/haber/5995498/okullar-kapandi-ama-562-bin-mesem-li-cocuk-tam-mesaide-hafta-sonlarımız-yaz-tatillerimiz-bizimdi-elimizden-aldilar> Erişim tarihi: 17.08.2026

Okullar tatil oldu, yaz tatili başladı. Ancak 562 bin MESEM’li çocuk şimdi tam mesaide çalışıyor.

“Eskiden bir gün okul vardı. şimdi haftanın 6 günü isteyiz sadece pazar günü evdeyiz. Sabah 09.00’da başlıyoruz. İş bazen 19.00’da, bazen 20.00’de bitiyor. Esnek çalışma saatlerimiz var. Yetişmesi gereken iş olursa gece 23.00’e kadar

kalıyoruz.”

YAŞAM HAKKI İHLALLERİ VE İŞ CİNAYETLERİ

İş cinayetleri, şiddet ve ihmaller... FİSA'ya göre beş ayda en az 303 çocuk yaşamını yitirdi / Evrensel / Zeliha Irmak

<https://www.evrensel.net/haber/5991269/is-cinayetleri-siddet-ve-ihmaller-fisaya-gore-bes-ayda-en-az-303-cocuk-yasamini-yitirdi> Erişim tarihi: 18.08.2026

“Türkiye’de Çocuğun Yaşam Hakkı İhlalleri” bilgi notunu yayımladı. Raporda, devletin düzenleme, denetleme ve önleyici politikalar geliştirme yükümlülüğünü yerine getirmemesi nedeniyle en az 257 çocuğun yaşamını yitirdiği belirtildi. Bu ölümler; şiddet, iş cinayetleri, ihmal ve diğer yaşam hakkı ihlalleri kapsamında değerlendirildi.

İlk beş ayda en az 26 çocuk intihar ederek yaşamını yitirirken, en az 8 çocuk bireysel silahlanma sonucu meydana gelen olaylarda, en az 14 çocuk ise şüpheli şekilde hayatını kaybetti. Kentsel ve kırsal açık alanlarda yaşamını yitiren 39 çocuktan 31’i barajlarda, nehirlerde, gerekli önlemlerin alınmadığı açık sularda ve çoğunlukla DSI’ye ait sulama kanallarında boğularak hayatını kaybetti.”

15 yaşındaki çocuk işçi kamyonet kasasından düşerek öldü / Bianet / Bia haber merkezi

<https://bianet.org/haber/15-yasindaki-cocuk-isci-kamyonet-kasasindan-duserek-oldu-322306> Erişim tarihi: 17.08.2026

Aquaparkta çalışan çocuk işçi 10 metreden düştü: 16 yaşındaki Aytuğ Kale entübe edildi / Evrensel

<https://www.evrensel.net/haber/5993329/aquaparkta-calisan-cocuk-isci-10-metreden-dustu-16-yasindaki-aytug-kale-entube-edildi> Erişim tarihi: 23.07.2026

Bu yıl tespit edilebilen 37. çocuk ölümü: 14 yaşındaki Emirhan inşaattan düşerek yaşamını yitirdi / Evrensel

<https://www.evrensel.net/haber/5992849/bu-yil-tespit-edilebilen-37-cocuk-olumu-14-yasindaki-emirhan-insaattan-duserek-yasamini-yitirdi> Erişim tarihi: 18.07.2026

16 Yaşındaki Yiğit Mehmet MESEM’de Katledildi / El Yazmaları

<https://www.elyazmalari.com/2026/07/12/16-yasindaki-yigit-mehmet-mesemde-katledildi/> Erişim tarihi: 18.07.2026

ADALET SİSTEMİ

Türkiye’de ve dünyada hüküm ve cezalar: “Suça sürüklenen çocuk” doğru bir kavram mı? / Euronews / Çağla Üren

<https://tr.euronews.com/2025/07/26/turkiyede-ve-dunyada-hukum-ve-cezalar-suca-suruklenen-cocuk-dogru-bir-kavram-mi> Erişim tarihi: 19.08.2026

“Kamuoyunda genellikle suça karışan çocukların, işledikleri fiilin yanlış olduğunu doğru değerlendirip değerlendiremeyeceğine dair tartışmalar öne çıkıyor. Ancak hukukçular konunun bundan ibaret olmadığını vurguluyor. Buna göre bir çocuğun, yaptığı hareketin yanlış olduğunu bilmesi yeterli değil. Aynı zamanda o hareketin nasıl bir hukuki yaptırımını veya cezası olduğunu da bilmesi gerekiyor.”

Muhalefetten “çocuk koruma kanunu” tepkisi: “Çocuğu korumak yerine cezalandırma yaklaşımı öne çıkıyor” / Bianet / Bia haber merkezi

<https://bianet.org/haber/cocugu-korumak-yerine-cezalandirma-yaklasimi-one-cikiyor-322378> Erişim tarihi: 19.08.2026

Cezaevlerinde 891 çocuk anneleriyle birlikte kalıyor: Annesinin yanında kalan çocuklar mahpus statüsünde / Evrensel / Eylem Nazlier

<https://www.evrensel.net/haber/5996073/cezaevlerinde-891-cocuk-anneleriyle-birlikte-kaliyor-annesinin-yaninda-kalan-cocuklar-mahpus-statusunde>

0-6 yaş arası çocukların oyunu: Sayım var, memur geldi

<https://www.evrensel.net/haber/5995894/0-6-yas-arasi-cocuklarin-oyunu-sayim-var-memur-geldi> Erişim tarihi: 17.08.2026

Haberde, Türkiye’de anneleriyle birlikte cezaevinde kalmak zorunda olan çocukların sayısının 800’ün üzerinde olduğu belirtiliyor. Bunlar yaşları 0 ile 6 arasında değişen, farklı gelişimsel ihtiyaçları olan çocuklar. Cezaevinde, görüşe gelen diğer ebeveynlerine sarılamıyorlar, camdan bakıyorlar. Çocuklara

dışarıdan oyuncak gönderilemiyor veya pek çok oyuncağa ve çocuk kitabına izin verilmiyor, oyun/kreş saati kısıtlı. Yemekler yetişkinlere uygun pişiyor, sağlık hizmetine erişim zor. Bebekler taş zeminde emeklemeyi öğreniyor. 6 yaşına geldiklerinde ise zorunlu olarak annelerinden ayrılıyorlar.

İSTİSMAR

Veriler çocukların şiddet ve istismardan korunamadığını gösteriyor / Bianet / Bia haber merkezi

<https://bianet.org/haber/veriler-cocuklarin-siddet-ve-istismardan-korunamadigini-gosteriyor-322220> Erişim tarihi: 17.08.2026

TÜİK'in 2025 verilerine göre, güvenlik birimlerine gelen ya da getirilen çocuklarla ilgili 609 bin 959 olay kayda geçti. Olayların 267 bin 794'ünde (yüzde 43,9) çocuklar "mağdur" konumundaydı. (Yüzde 59,2'si yaralama, yüzde 10,3'ü cinsel suçlar, yüzde 8,5'i aile düzenine karşı suçlar) Veriler, özellikle şiddet ve cinsel suçlar karşısında çocukların korunmasına yönelik önleyici, destekleyici ve onarıcı mekanizmaların güçlendirilmesi gerektiğine işaret ediyor.

15 yaşındaki Suriyeli kız çocuğuna temizliğe gönderildiği evde tecavüz edildi, ifade tutanağında yaşı büyütölmeye çalışıldı! / T24 / Candan Yıldız

https://t24.com.tr/yazarlar/candan-yildiz/15-yasindaki-suriyeli-kiz-cocuguna-temizlige-gonderildigi-evde-tecavuz-edildi-ifade-tutanaginda-yasi-buyutulmeye-calisildi,56616?_t=1787031369363

Aile hekimleri araştırması: Her iki hekimden biri çocuk istismarı şüphesini korku ve çekinceler nedeniyle bildirmedi / Kısa Dalga / Gülseven Özkan

<https://kisadalga.net/haber/ozel-haber/aile-hekimleri-arastirmasi-her-iki-hekimden-biri-cocuk-istismari-suphesini-korku-ve-cekinceler-nedeniyle-bildirmedi-139527>

ÇOCUK YOKSULLUĞU

Eğitime ve sağlığa şartlı erişim / Birgün / Mustafa Bildircin

<https://www.birgun.net/haber/egitime-ve-sagliga-sartli-erisim-729500>

55 bin 711

Sokakta çalıştırılan, dilendirilen, okula devamsızlığı olan ve istismara uğrama riski bulunan çocuk

68 bin 854

Okul taramalarında "risk altında" olarak tespit edilen çocuk

2 milyon

Okula gidebilmek veya sağlık hizmetinden faydalanmak için yardıma muhtaç olan çocuk

193 bin 601

Ailesinin yanında en temel ihtiyaçları dahi karşılanamayan ve ailesinden alınma riski bulunan çocuk

Çocuklar yoksulluk sarmalında: İstismar, ihmal, yoksunluk / Birgün / Mustafa Bildircin

<https://www.birgun.net/haber/cocuklar-yoksulluk-sarmalinda-istismar-ihmal-yoksunluk-729330>

DÜNYADA

DW Türkçe: Almanya çocuklara özel emeklilik desteği başlatıyor

<https://p.dw.com/p/5lgsA>

Diken: İsveç'te çocuklar için düzenleme: Ceza yaşı düştü, hapis süresi uzadı

<https://www.diken.com.tr/isvecte-cocuklar-icin-duzenleme-ceza-yasi-dustu-hapis-suresi-uzadi/> (18 yaşından küçükler 18 yıla kadar hapis cezasına çarptırılabilir.)

Birgün: Fransa'da 15 yaş altı sosyal medya yasağına engel

<https://www.birgun.net/haber/fransa-da-15-yas-alti-sosyal-medya-yasagina-engel-729368>

Bianet: Afganistan'da 3,7 milyon çocuk yetersiz beslenme riskiyle karşı karşıya

<https://bianet.org/haber/afganistanda-3-7-milyon-cocuk-yetersiz-beslenme-riskiyle-karsi-karsiya-322235>

Diken: Taliban 2,4 milyon kız çocuğunu okula göndermedi

<https://www.diken.com.tr/taliban-24-milyon-kiz-cocugunu-okula-gondermedi/>

Birgün: İlkokuldayken etiketlenme riski

<https://www.birgun.net/haber/ilkokuldayken-etiketlenme-riski-728195>

ÇOCUKLARA SORDUK

1) Adınız Soyadınız / Yaşınız / Yaşadığınız Şehir?

B. / 10 / Hakkari

Deniz Mavi / 9 / Kadıköy, İstanbul

İnci / 16 / İzmir

Kerim Galip / 7 / Sinop

x. / 10 / Mardin

y. / 7 / Mardin

2) Yaptığın bir spor var mı? Evet ise: Hangi ortamda, kimlerle ve ne sıklıkta bu sporu yapıyorsun? Hayır ise: Spor yapmamanın özel bir nedeni var mı?

B.: Basketbol. Haftada 3 gün. Arkadaş grubumla oynuyorum. Özel bir nedenim yok.

Deniz Mavi: Yok. Hangi spor dalına ilgim olduğunu keşfediyorum henüz.

İnci: Ben genelde bireysel spor yapıyorum pilates derslerine katılıyorum.

Kerim Galip: Futbol ve Masa tenisi haftanın üç günü futbola gidiyorum. Arkadaşlarımla antrenman ve maç yapıyoruz. Babamla iki günde bir masa tenisi oynuyoruz.

x.: Yapmak istediğim bir sürü spor var ama yaşadığım yerde imkanlar çok kısıtlı.

y.: İmkan kısıtlılığı sebebiyle yapamıyorum.

3) Yaşadığın yerde hangi spor dallarına yönelik alanlar, ekipmanlar ve kurslar olmasını istersin?

B.: Tenis, Yüzme ve Futbol ile ilgili sosyal tesisler olmasını istiyorum.

Deniz Mavi: Yağlı güreş

İnci: Belediyenin kursları var fakat çok çeşitli değiller kayıt yaptırmak da çok zor bu yüzden çeşitliliğin artmasını isterim genel olarak.

Kerim Galip: Daha güzel verimli bir antrenman ve saha olmasını isterdim. Masa tenisi konusunda ücretsiz hiçbir yer yok olsaydı çok güzel olurdu.

x.: Futbol, basketbol ve dans.

y.: Tenis, dans, bale.

4) Yaşadığınız yerde tiyatro ve sinemaya gitme imkanın var mı? Evet ise: Ne sıklıkta gidiyorsunuz? Tiyatro ve sinemada film izlemeyi neden seviyorsunuz? Hayır ise: Tiyatro ve sinemaya gitmek sence önemli mi? Neden?

B.: Hayır. Bence önemli çünkü çocukların hayal dünyasını geliştiriyor.

Deniz Mavi: Kışın en az bir defa gidiyorum. Annem zorla götürüyor.

İnci: Evet gitme imkanım var. Boş vakitlerimde tiyatro klasik müzik konserlerine rahat bir şekilde gidebiliyorum ve bunun vizyon, kültür vb. unsurları arttırdığını düşünüyorum.

Kerim Galip: Bazen babamla bazen annemle gidiyoruz. Tiyatroyu seviyorum çok eğleniyorum ama babamın annemin çalışmaktan fırsat bulduğu kadar gidebiliyoruz. Ayda iki üç defa oda

x.: Yaşadığım yerde sinema ve tiyatro var ama çok pahalı olduğu için gitmiyorum.

y.: Pahalı olduğundan gidemiyorum.

5) Yaşadığınız yerde yeterli sayıda çocuk oyun parkları var mı? Sen çocuk parklarını nasıl tasarlamak isterdin?

B.: Ne yazık ki yaşadığım şehirde yeterli çocuk parkları yok. Her yaş grubuna uygun çocuk parkları yapardım. Zararlı olmayan malzeme kullanırdım. Bu parklar yapılırken çocuklarının fikirleri alınmalı bence.

Deniz Mavi: Evet var. Daha doğaya yönelik tasarlardım. Betonsuz.

İnci: Var. Fakat çok küçük ve ne yazık ki güvenlik sıkıntıları var cam kırıkları bira şişeleri vb. Ben daha temiz ve daha ağaçlık alanlar isterdim.

Kerim Galip: Çocuk parkları var fakat kaydırak salıncak dışında çokta bir şey yok. Sinop'ta iki tane var sadece ve çok kalabalık oluyor çok düşen oluyor birbirlerine istemeden zarar veriyorlar. Babam Van'da beni bir parka götürmüştü çok büyük çok güzeldi her çocuğa uygun oyun alanları vardı ama orası da ücretliydi. İstedğim ailelerin parkın dışında olması oyun alanında sadece çocukların olması.

Not: Ben baba olduğum zaman çocuğuma büyük güzel bir park yapacam.

x.: Yeterli sayıda yok trambolin olmasını isterim.

y.: Yeterli olduğunu düşünmüyorum daha güvenli olmasını isterdim.

OYUN HAKKI “OLSA GÜZEL OLUR” BİR HAK MI?

Gizem Şahin - PARS Playwork Eğitmeni

Çocuk haklarına yönelik düzenlemelerde oyun hakkına pek sıra gelmez. Olağan dışı durumlarda ilk feda edilen çocuk haklarından biri oyun hakkı olur. Bunun en görünür örneği COVID-19 ile yaşadıklarımız. O dönem evden çıkamayan, akranlarıyla oynayamayan çocukları hatırlayın. Oyun hakkına erişimi sağlamak mümkün olmasına rağmen karar vericiler tarafından bu önceliklendirilmedi. Tedbirler ve yasaklar güvenlik ve kontrol odaklıydı.

Oysa aynı zamanlar Galler’de şu tartışılıyordu: Özellikle kırılğan grupların olduğu ve evde oyun imkanı geniş olmayan çocukların mahallelerinde oyun alanları nasıl yeniden açılabilir? Evde veya mahallede oyun imkanları nasıl güvenli şekilde yeniden kurulabilir? Galler, çocukların oyun hakkını yasal güvence altına alan ilk ülke; bu alanda ilerici bir örnek diyebiliriz. Bu sayede yerel yönetimler bu hakkın tesisinden sorumlu kılınmış ve oyun için acil eylem fonundan faydalanabilmişti.

Türkiye, Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeyi 1990 yılında imzaladı ve 1995’te Sözleşme Türkiye’de yürürlüğe girdiğinden beri aslında oyun hakkının yasal bir karşılığı var. Ancak oyuna özel bir mevzuat, oyun yeterliliğini sağlamaya ve ölçmeye dönük bir mekanizma veya sadece oyun hakkı üzerine çalışan ulusal bir kurum bulunmuyor. Milli Eğitim Bakanlığı oyun politika belgesinin ilk kez bu sene düzenleneceği konuşuluyor.

Bu satırları okurken, içinizde bir köşede bir direnç hissedebilirsiniz: “Ona sıra gelene kadar...” Türkiye’de çocuk hakları ihlallerini düşününce oyun hakkı biraz “lüks”, bu talebin gerçekleşmesi biraz “hayal” gelebilir. Çocukların yeterli beslenemediği, çalışmak zorunda olduğu ve çalışırken öldüğü, yetişkin gibi ceza almasının önünün açıldığı, nitelikli eğitime ulaşamadığı bir ortamda daha öncelikli savunulan alanları olduğu ya da bu hakkın kimi avantajlı çocukları daha çok ilgilendirdiği düşünülebilir. Bu direnci yeniden düşünmek üzere bir kenarda tutmanızı rica ediyorum.

Oyun hakkında bahsetmek

Oyun hakkında bahsedildiğinde Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin oyun, dinlenme, boş zaman, eğlence ve kültürel aktivitelere katılma haklarını düzenleyen 31. maddesine sıkça atıfta bulunulur. Ancak bir yandan da oyun hakkını “haklı” çıkarmak için sanki oyunun işlevleri sıralanmak zorundadır: Çocuk oyunla öğrenir., Oyunun iyileştirici gücü vardır., Çocuklar oyunla sosyalleşir., Oyun, çocuğun gelişimi için önemlidir.

En iyi ihtimalle oyun hakkı şehir planlamacılığı alanında görünür olur: Çocuk dostu kentler oyun alanları olan kentlerdir.

Yani, oyun hakkı, Sözleşme kapsamında korunan bir hak olsa dahi meşruiyetini kendinden alamaz: Ya eğitim hakkı, çocuk katılımı gibi daha “büyük” bir hak içinde, çocukların sosyalleşmesinin, eğitiminin, çocuk korumanın bir aracı ya da mekansal adalet kapsamında çevre düzenlemelerinin konusu olur.

Oyun hakkını savunmak

Oyun hakkı savunuculuğu yapıldığında ise çoğu zaman çocuğun iyi olma halini destekleyecek “eğlenceli” aktiviteler, oyunlaştırmalar, belirli zaman için ve belirli bir yerde programlanmış yetişkin gözetiminde alanlar düşünülür. Çocuklarla boş zaman geçirmektense onlara oynayacakları “harika oyunlar” sağlamak daha faydalı, daha alışıldık, etkisi kanıtlanabilir ve finansmanı daha bol.

Oyunun işlevleri açısından değerini ve yetişkinler eşliğinde gerçekleştirilen bu etkinliklerin gerekliliğini yadsıyamayız. Çocukların bu tip müdahalelere ihtiyacı var. Hoşlarına da gidiyor aslında. Ancak şunu fark etmemiz gerekir: Oyun ve işlevleri üzerinden yapılan bu çerçeveler, oyun hakkını tali bir hak, olsa ne güzel olur bir dilek olarak konumlandırma riskini içerir. Üstelik bu hakkı çocukların elinden alıp yetişkinlerin kontrolüne verir.

Oysa oyun hakkı, çok daha kapsamlı, çocukluk deneyimiyle doğrudan ilintili ve meşruiyetini herhangi bir çerçevelmeye ihtiyaç duymadan kendisinden alan bir hak. Çocukların oyun hakkı, yetişkinlerin ifade özgürlüğü hakkına eşdeğer değerlendirilebilir ve bu anlamda, oyun hakkının savunulması yetişkin-çocuk ilişkisinde adaletle ilgilidir.

Nasıl ki yetersiz beslenme ile mücadele etmek için eğitim hakkının tesisini bekleyemeyiz, yetersiz oyun ile de hemen ve aynı anda mücadele etmeliyiz.

Madde 31: Unutulan hak

Önce şunu bilmenizi isterim. IPA (Uluslararası Oyun Derneği) ve akademisyenlerin araştırmaları ve lobi faaliyetleri sayesinde 2013 yılında

Komite, 31. maddeye bir genel yorum yayınladı (Genel Yorum no:17). Sayesinde diyorum çünkü Komite'nin kendisinin dahi, periyodik olarak düzenlediği ülke raporlarında, oyun hakkını izlemelere dahil etmediği ortaya çıktı (Bir araştırmaya göre 2000-2004 yılları arasında Komite'ye ait 98 denetim raporundan yalnızca 15'inde 31. maddeden bahsediliyor.). Yani oyun hakkı o kadar geri planda kalmış ki, tanımlayan kurum bile kendi yaptığı denetimlerde onu ihmal etmiş.

31. maddeyi daha önce defalarca okumuşsunuzdur. İlk bakışta aşına hissetsek de düşününce bahsi geçen kavramları birbirinden ayırmak o kadar da kolay değil.

1. *Taraf Devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanırlar.*

Kültürel ve sanatsal yaşama katılmayı bir kenara ayırıyorum. Dinlenme, boş zaman değerlendirmeden nasıl ayrılır? Hem oyun dediğimiz zaten boş zaman aktiviteleri değil midir? Yoksa sporlar, akıl oyunları, oyunlu aktiviteler- bunlar mı oyun? E, o zaman eğlence etkinlikleri ne demek?

31. maddenin uygulanması ile ilgili pratik sorunların pek çoğu bu yanlış anlamalardan kaynaklanıyor. Tüm bu kavramlar, anlamı bakanın gözünde gizli diyebileceğimiz, toplumsal kanıya göre içi farklı şekillerde doldurulabilir kavramlar.

Genel Yorum 17'ye göre

Boş zaman: Herhangi bir informel eğitim, iş, ödev, ev içi sorumluluk veya hayatı sürdürmek için gerekli aktivite içermeyen, kişinin kendisi dışında dışsal bir otorite tarafından yönetilmeyen zaman. Bu zamanın neyle doldurulacağına çocuklar karar verir.

Dinlenme: Yeterli uykuyu almak ve iş, eğitim veya herhangi bir efora yeterli derecede mola vermek. Bu, aslında çalışan çocukların dinlenme hakkından genişletilmiş bir hak.

Eğlence etkinlikleri: Spor, sanat, dans vb. aktivite kulüpleri, yetişkin tarafından yönlendirilen veya yapılandırılan etkinlikler ve organizasyonlar. Yalnız dikkat, sadece çocuklar tarafından serbest olarak seçiliyorsa bu başlık altında sayabiliyoruz. Okulda veya bir merkezde mecburi olarak katıldıkları etkinlikler değil.

Oyun: Çocuklar tarafından başlatılan, kontrol edilen ve yapılandırılan her türlü davranış, etkinlik ve süreç. Herhangi bir zamanda veya mekanda gerçekleşebilir. Temel nitelikleri arasında belirsizlik, eğlence, üretken-olmama bulunuyor. Herhangi bir sonuca ulaşmak için yapılmıyor ve özel bir

araç gerektirmiyor. Sadece, çocukların kendi hayal güçlerini ve ilgilerini takip etmeleri için zamana ve alana ihtiyaç duyduklarını kabul etmeyi gerektiriyor.

Buradan cebimize koymamız gereken şu: 31. madde çocukların herhangi bir şey yapma mecburiyetlerinin olmadığı, üzerlerinde yetişkin beklentilerinin ve sorumluluğun bulunmadığı zaman ve alanların önemini işaret ediyor. Çocukların serbestiyeti, seçim yapma, kendi zamanları ve alanlarında karar verme özgürlükleri koruma altına alınıyor. Maddede bahsi geçen haklara dair ortak nokta bu.

Oyunun özel statüsü

Anladığınız üzere, Sözleşmede tanımlandığı haliyle oyun, çok daha özel bir statüye sahip. Çocuklar tarafından başlatılmayan, çocuklar tarafından kontrol edilmeyen ve yapılandırılmayan davranışlar, etkinlikler ve süreçler oyun başlığına burada dahil değil. Bu tanıma göre, oyun, zorunlu olamaz. Sonsuz biçimlere bürünebilir. Tek başına veya grup halinde gerçekleşebilir. Kuralları ve şekli esnektir. Anlamı ve tanımı çocukluk boyunca farklı hayat durumlarına ve gelişimsel ögelere adapte olur, değişir.

Aklınıza gelen diğer şeylerin oyun olmadığı anlamına gelmiyor bu. Ancak bu madde ile korunan ve savunuculuğu yapılacak şey, tamamen çocuklara ait, belirsizlik içeren, eğlenceli, üretken-olma kaygısı taşımayan, yeterli zaman, alan ve izin verildiğinde hani, her yaşta çocuğun yaptığı “o şey”.

Oyun olarak nitelenen bu davranışlar, etkinlikler ve süreçler çocukların kendi pratiklerini, değerlerini ve rutinlerini ürettikleri akran kültürünün çok büyük bir parçası. Çocukların kendilerini aktif özneler olarak tanımalarını büyük ölçüde oyun hakkı sağlıyor. Tam da bu açıdan oyun hakkı, diğer haklar kadar zaruri ve yetişkin-çocuk arasındaki ilişkide toplumsal adaletin konusu haline geliyor.

Tarif ettiğimiz bu adaletsizlik oyun hakkına özel bir durum değil. Fakat oyun hakkını özel kılan, bu hakkın çocukluğa özgü deneyimin kurucu özelliklerinden olması ve 31. maddede tarif edilen oyundan mahrumiyetin çocukluğa değiştirmesi, çocukluk kültürüne ait deneyimleri kısıtlaması.

Yetişkin dünyasında bir çocuk

Çocuklar doğaları gereği neofil (yeni olanı seven), spontane ve keşfe açıktır. Yetişkinlikle çocukluk arasında bir ontolojik farktan bahsedeceksek bu olsa gerek. Annesi babası bakmıyorken sokakta, bahçede zaman geçirenler kendi çocukluklarından hatırlayacaktır. Fikirler, oyunlar içimizde kabarcıklanan şeylerdi.

İçinde yaşadığımız toplumsal organizasyon bu yeniyi seven, spontane ve

keşfe açık var oluş biçimine izin vermiyor. Bir yetişkinin yardımı olmadan veya yetişkin gibi davranmak durumunda kalmadan topluma karışabilen ne kadar çocuk var?

Çocuk bakış açısı teorisine göre, çocuklar sadece çocuk olmalarıyla ezilen bir grubu oluştururlar. Bilgi sahibi yetişkin, “saf” olan çocuğu karar alma süreçlerinde çeperlerde konumlandırır ve çocuğun deneyimleri, görüşleri toplumun organizasyonuna dahil edilmez. Çocukların sürece dahil olabildiği alanlarda ise (ev ve okul gibi) görüşleri alınsa bile yetişkinlere göre daha güçsüz/etkisiz bir pozisyonda tutulurlar.

Elbette çocuklar, çocuk olmanın dışında farklı sebeplerle dezavantajlı gruplara dahil oluyor. Göçmen çocuklar, engelli çocuklar, çalışan çocuklar veya kız çocukları farklı farklı güç asimetrilerine ve ayrımcılığa maruz kalıyor. Çocuk olmakla gelen eşitsizlik bu grupları yatay olarak keser, savunuculuk farkındalığına sahip yetişkinler aracılığı ile dahi ortaya çıkabilir.

Oyun hakkına direncimizle yüzleşmek

Yazının başında kenara koyduğumuz “ona gelene kadar...” direncini yeniden yanınıza almanızı rica ediyorum. Yetişkinlik ve çocukluk arasındaki tahakküm ilişkisi, oyun hakkını da kendimize göre anlamamıza izin veriyor. Sonunda BM Çocuk Hakları Komitesi bile çocukluğun kurucu niteliklerinden biri olan bu hakkı unutabiliyor. Devletler, sivil toplum ve çocukluk kurumları oyunu yetişkinler tarafından düzenlenen aktivitelere, kurslara, oyuncak yardımlarına, derste yapılan oyunlaştırmalara, özetle “faydalı” etkinliklere ve nesnelere indirgeyebiliyor.

Çocukların aktif özneler olarak karar alabildikleri, kuralları belirleyebildikleri, çevreyi düzenleyebildikleri, kendilerine ait fikirleri takip edebildikleri nadir alanlardan biri olan oyun, böyle böyle kolonize ediliyor. Neyi oynayabilecekleri, nerede oynayabilecekleri, ne süre ile ve kiminle oynayabilecekleri belirleniyor. Oyun, yetişkinler tarafından çocuklara “verilen” ve ölçülen bir metaya dönüşüyor.

Öte yandan, bu meta her çocuğa da verilmiyor. Mahpus çocukların 31. maddedeki anlamıyla oyun hakkı konuşulmuyor mesela. Ya da çalışan çocukların, göçmen çocukların, engelli çocukların oyun eylemlerini sürdürerek akran kültürüne katılmaları için gerekli düzenlemeler yapılmıyor. Bir anlamda oyun hakkının yetişkin yorumlarıyla kimin daha çok çocuk olduğu da belirleniyor.

Gelelim bu konuda adaleti nasıl sağlayacağımıza.

Oyunun hakkını vermek

Lady Allen Hurtwood'un (IPA kurucularından ve oyun hakları savunucusu) az dillendirilen hikayesi ile tamamlayalım. Lady Allen, Danimarka'da şehir planlamacılarla yaptığı bir gezide "çöp oyun alanlarını" görür. Bu alanlar, taş, toprak, ateş, lastik, ip - her tür ıvır zıvırdan oluşan ve kasıtlı olarak tasarlanmamış alanlardır. Ülkesine döndüğünde lobicilik yapar, İkinci Dünya Savaşının hemen arkasında sansasyonel bir başlıkla bir yazı yazar: Bombalanmış alanlarımızı neden bu şekilde [çöp oyun alanları kast edilmektedir] kullanmayalım?

Daha sonra mahalle mahalle dolaşıp Danimarka'da gördüklerini anlatır. O sıralarda İngiltere'de Yerleşim Evi Hareketi anıları hala tazedir. 1900'lerin başında, orta sınıf mahallelerden gelen gönüllüler ve öğrenciler eğitim, sağlık ve sosyal destek sağlamak için dezavantajlı mahallelere yerleşmiştir. Belki aynı ruhla, Lady Allen'in el bültenleri, kulaktan kulağa dolaşan haberler farklı farklı mahallelerde çocuklar için "çöp" oyun alanları yapılmasına sebep olur. Yani, dört tarafı yetişkin bakışını engellemek için perde, tahta veya bir bariyer ile kapatılmış, çocukların istedikleri zaman gelip gidebildiği, güvenliğin ise gönüllü yetişkinler tarafından sağlandığı, çocuklar için işgal edilmiş alanlar.

Bu şekilde başlayan hikaye, playwork (oyun çalışanı) mesleğine, IPA'nın kuruluşuna, daha sonra lobicilik faaliyetleri ile çocuk hakları sözleşmelerine oyun hakkının dahil edilmesine kadar ilerliyor. Burada varılan sonuç elbette sorumluluğu devletlerden alıp yetişkin olarak nitelediğimiz bireylere yüklemek değil. Ancak bu hakkın tesisinin bireylerin örgütlü mücadelesinden ve oyun ve oyun hakkı ile ilgili toplumsal kanının değişmesinden geçtiği aşıkâr.

Neler yapabilirim?

Oyun politika belgelerinin geliştirilmesini sağlamalıyız. Galler örneğindeki gibi, oyun hakkının Sözleşme'de belirtilen çerçeveye içinde ve tüm çocuklar için, her yerde yasal olarak korunması ve denetlenmesi güvence altına alınmalı. Bu konuda kamuoyu oluşturulmalı.

Yerel yönetimlerin çocuklara ait güvenli kamusal alanlar oluşturması ve bu alanlarda çalışacak eğitilmiş yetişkinler istihdam etmesi talep edilmeli. Dünyada pek çok yerde örneği olan, görevliler hariç yetişkinlerin giremediği ve çocuklar tarafından düzenlenen alanlar (Birleşik Krallıkta macera oyun alanları olarak da isimlendirilen) gibi.

Okullarda her yaş için uzun teneffüs saatleri ve serbest oyun imkanları istemeliyiz. Oyun hakkının gerçekleşmesi için çok fazla eşyaya veya yatırıma gerek yok. Çocuk gibi davranmaya izin, zaman ve alan yeterli.

Okuldaki yetişkinler oyun hakkı konusunda farkındalık eğitimi ile desteklenmeli. Bu imkanlar tüm çocuklar için kapsayıcı olmalı ve farklı yaşlarda bu ihtiyacın farklı şekillere evrilebileceği gözetilmeli.

Çocuklarla çalışırken veya aile içinde yetişkin avantajlarımızı fark etmeliyiz. 31. Maddede korunan haklarının keyfine varabilmeleri için gereken zamanı ve alanı çocuklar için tutmalıyız. Bu zaman ve alanda birer misafir olduğumuzu bilerek davranmalı, kendi gündemlerimiz ve değerlerimizle bu alanı işgal etmemeliyiz.

Bu konuda çalışan sivil toplum örgütleriyle dayanışmalıyız. Eğer böyle bir sivil toplum örgütünde çalışıyorsak oyun hakkı eğitimlerini talep etmeli, çocuklarla çalışırken oyun hakkı politika belgesi oluşturmaliyiz.

Mahalledeki ailelerle, okuldaki ebeveynlerle tanışmalıyız. Çocukların oyun hakkını ancak yan yana durarak, oyun ve çocuk hakları üzerine konuşarak yeniden çocuklara verebiliriz. Beraber güvenli ve çocukların karşılaşabileceği ücretsiz ve özgür alanlar oluşturabiliriz.

Kaynakça

1. <https://www.gov.wales/proposals-reopen-outdoor-playgrounds-and-indoor-play-centres-integrated-impact-assessment-html>
2. <https://www.usakhabergazetesi.com.tr/turkiyenin-ilk-oyun-politika-belgesi-icin-calismalar-basliyor>
3. <https://www.unicef.org/turkiye/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme>
4. Sutton-Smith, B. (1990). School Playground as Festival. *Children's Environments Quarterly*, 7(2), 3-7. <http://www.jstor.org/stable/41514725>
5. General comment no. 17 (2013) on the right of the child to rest, leisure, play, recreational activities, cultural life and the arts (art. 31), UN. Committee on the Rights of the Child, 2013.
6. Lansdown, G. (2022). Article 31: The rights to rest, play, recreation, and cultural and artistic activities. In Z. Vaghri, J. Zermatten, G. Lansdown, & R. Ruggiero (Eds.), *Monitoring State Compliance with the UN Convention on the Rights of the Child: An Analysis of Attributes. Children's Well-Being: Indicators and Research*, Vol. 25 (pp. 237-246). Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-84647-3_29
7. Casey, T., & McKendrick, J. H. (2023). Playing through crisis: lessons from COVID-19 on play as a fundamental right of the child. *The International Journal of Human Rights*, 27(9-10), 1369-1388.
8. Corsaro, W. A. & Eder, D. (1990). Children's peer cultures. *Annual Review of Sociology*, 16, 197-220.
9. Casey, T., & McKendrick, J. H. (2023). Playing through crisis: lessons from COVID-19 on play as a fundamental right of the child. *The International Journal of Human Rights*, 27(9-10), 1369-1388
10. PARS Playwork eğitim materyalleri <https://www.parsplaywork.com/>
11. Allen, M. [Lady Allen of Hurtwood]. (1946, November 16). Why not use our bomb sites like this? *Picture Post*.

TÜRKİYE EĞİTİM-ÖĞRETİM SİSTEMİNDE SANAT EĞİTİMİ: ELEŞTİREL YAKLAŞIM VE SİSTEMİK ENTEGRASYON

Şadan Genç

Sanat eğitimi konusu açıldığında hepimizin benzer anıları olduğunu tahmin ediyorum. Çevremizde sıkça duyduğumuz ya da bizzat kurduğumuz şu cümleleri hatırlayalım:

‘Ben resimden hiç anlamam.’

‘Resim yapamıyorum, bende yetenek yok.’

‘Müzik kulağım yok.’

‘Şiirden pek anlamam.’

‘Romanlar çok uzun, okuyamıyorum.’

Bu tür cümlelerin arkasında yatan nedenlerin bireysel yetersizlikler olmadığına; aksine, mevcut eğitim öğretim sistemindeki sanat algısının ve bu eğitimin yapısal sorunlarının kolektif bünyemizde açtığı yaralar olduğuna inanıyorum. Çünkü biliyoruz ki her çocuk, kendi bilişsel ve evrimsel düzeyi bağlamında, her insan gibi mutlak bir yaratıcı/sanatçı potansiyeli taşır.

İnsanlarımızı sanattan bu kadar uzaklaştıran ve onları kendi yaratıcı özünden koparan temel sorunun ne olduğuna baktığımda; bireyi kendi öznel düzleminde yaşatmayan, kalıplara sokan, cansız ve katı eğitim öğretim sistemimizle karşılaşıyorum. Bu çalışmada, söz konusu sistemik sorunları ve çelişkileri eleştirel bir süzgeçten geçirerek somut çözüm önerileri geliştirmeyi amaçlıyorum.

Eğitim, bireyin yalnızca bilgi edinmesini sağlayan bir süreç değil; onun düşünme biçimini, değerlerini, davranışlarını, yeteneklerini ve toplumla kurduğu ilişkiyi şekillendiren kapsamlı bir gelişim sürecidir. Öğretim ise bu sürecin daha planlı ve sistematik boyutunu oluşturur. Bu nedenle eğitim ve öğretim, bireyin yalnızca akademik başarıyı değil, bütüncül gelişimi ve kendisini gerçekleştirebilmesini hedeflemelidir.

Sanat eğitimi, bireyin yalnızca estetik becerilerini geliştiren bir alan değildir. Aynı zamanda yaratıcılık, eleştirel düşünme, problem çözme, iletişim, duygusal gelişim ve kültürel farkındalık gibi birçok becerinin gelişmesine olanak sağlar. Bu nedenle sanat, eğitim-öğretim sürecinin tamamlayıcı değil, temel bileşenlerinden biridir.

Öncelikle benim baktığım yerden kafamızda oluşan sorularımız ve cevaplarını oluşturmak kurumsal bir izlek yaratarak konunun analizine geçişi sağlayacaktır diye düşünerek mini bir soru-cevap seti hazırladım.

KURUMSAL İZLEK: ELEŞTİREL SORU-CEVAP SETİ

Soru 1: Neden, neredeyse her yetişkin sanata karşı bir “yetersizlik yarısı” ve suçluluk duygusu taşıyor?

Cevap: Bu durum bireysel bir yeteneksizlik değil, sistemik bir ‘yabancılaşma’ üretiminden kaynaklı görünüyor. Ana akım psikoloji ve okul sistemi, sanatı sadece ‘üstün yetenekli azınlığın’ yapabileceği burjuva bir meta (lüks) olarak kodlar. Ivan Illich’in deyimiyle okul, insanın doğuştan gelen estetik ve yaratıcı yetilerini tekelleştirir (tektipleştirir), metalaştırır ve ardından kişiye bir ‘yetersizlik sertifikası’ vererek onu sanattan soğutur. İnsanlar resim yapamadıklarına değil, okulun dayattığı endüstriyel standartlara uyamadıklarına üzülmemektedirler.

Soru 2: Türkiye’deki eğitim ve sınav sistemi (LGS/YKS), insanın içindeki o “mutlak sanatçı potansiyelini” nasıl felç ediyor?

Cevap: Mevcut sistem, Michel Foucault’nun bahsettiği ‘disipliner iktidar’ mekanizması gibi çalışır. Sınav merkezli yapı, sadece ölçülebilir, ezberlenebilir ve piyasada paraya tahvil edilebilir bilgileri (test çözme becerisi) kutsar. Bu katı yapı içinde sanat, haftada 40 dakikalık bir ‘boş ders’ veya ‘formalite’ düzeyine indirgenir. Çocuk, kendi öznel düzleminde dünyayı anlamlandırmak yerine, test mekaniğinin robotik kalıplarına sokulur. Sanatın iyileştirici,

sorgulayıcı ve özgürleştirici doğası, neoliberal başarı baskısı altında ‘zaman kaybı’ olarak etiketlenerek felç edilir.

Soru 3: Evrimsel ve bilişsel düzeyde baktığımızda, sanat insan için bir “lüks” müdür yoksa biyolojik/psikolojik bir zorunluluk mu?

Cevap: Kesinlikle biyolojik bir zorunluluktur. Evrimsel olarak sanat; insan türünün kolektif emek süreçlerini organize eden, kabile içi dayanışmayı sağlayan ve dil öncesi dönemde soyut düşünceyi aktaran en temel hayatta kalma aracıdır. Bilişsel açıdan ise sanat; beynin sağ ve sol lobunu bağlayan corpus callosum’u kalınlaştırır, esnekliği artırır ve bireyin dogmatik/otoriter düşünce kalıplarına yıkıcı bir darbe vurmasını sağlar. Yani sanat, insanı ‘insan’ yapan bilişsel mekanizmanın motorudur; onu sistemden çekip almak, insanın zihinsel evrimini baltalamaktır.

Soru 4: Ivan Illich’in “Okulsuz Toplum” vizyonu, sanatı okulun dört duvarı arasından nasıl kurtarabilir?

Cevap: Sanatı kurtarmanın yolu, okuldaki sanat dersi saatini artırmak değil, sanatı kurumun tekelinden kurtarmaktır. Illich’in önerdiği ‘Öğrenme Ağları’ mantığıyla; mahallelerde, sokaklarda, yakın çevredeki tarihi binalarda, müzelerde, konser salonlarında vb. kurumsal hiyerarşiden, not kaygısından, müfredat dayatmasından uzak özgür sanat kolektifleri kurulmalıdır. Sanat eğitimi; yaş gruplarına ayrılmış sınıflardan çıkarılmalı, usta-çırak ve akran eşleşmesi yöntemiyle hayatın tam merkezine, sokağa ve kamusal alana iade edilmelidir.

Soru 5: Öğretmenler ve eğitimciler bu cansız ve katı sistemi dönüştürmek için nasıl bir rol üstlenmelidir?

Cevap: Öğretmenler, devletin veya piyasanın teknik müfredatını uygulayan birer ‘bürokrat’ veya ‘not dağıtıcısı’ olmayı reddetmelidir. Eleştirel pedagojinin (Paulo Freire, Henry Giroux) savunduğu gibi, öğretmen bir ‘dönüştürücü entelektüel’ olmalıdır. Sınıfı bir boyun eğme alanı değil; öğrencilerin kendi hayatlarındaki, mahallelerindeki sorunları (baskıyı, yoksulluğu, eşitsizliği) sanat yoluyla (protest müzik, sokak sanatı, eleştirel tiyatro) dışa vurdukları bir eylemli düşünce (praxis) alanına çevirmelidir.

Konuya mevcut Türkiye sisteminin yapısal çelişkilerini gösteren bir karşılaştırmalı tabloyla devam edelim.

YAPISAL ÇELİŞKİLER: MEVCUT SİSTEM VE ELEŞTİREL MODEL

Yapısal Boyut	Türkiye'deki Mevcut Durum	Bizim Önerdiğimiz Model
Temel Amaç ve Felsefe	Araçsallaştırma & Formalite: Sanat, sınav maratonu (LGS/YKS) arasında bir "mola" veya e-okul sisteminde doldurulması gereken bürokratik bir formalitedir.	Özgürleşme & Öz-Keşif: Sanat, insanın dünyayı algılama, ideolojileri deşifre etme ve kendini özgürce inşa etme biçimidir; bir hayatta kalma mekanizmasıdır.
Yetenek ve İnsan Algısı	Seçkin / Meritokratik: Yetenek, doğuştan gelen ve sadece "şanslı bir azınlığa" ait olan bir lükstür. Geri kalan çoğunluk sanattan	Evrimsel ve Mutlak Potansiyel: Her çocuk, bilişsel düzeyi bağlamında mutlak bir yaratıcı potansiyelle doğar. Sanat evrimsel bir haktır.
Mekân ve Sınırlar	Hapsedilmiş Kurumsallık: Sanat, okulun dört duvarı arasına, haftada 40 dakikalık katı ders saatlerine hapsedilmiştir.	Kurumsuzlaştırma: Sanat mekândan bağımsızdır; sokak, mahalle atölyeleri, fabrikalar ve kamusal alanlar ana üretim merkezidir.
Ölçme ve Değerlendirme	Yetersizlik Sertifikasyonu: Notlandırma, biçimsel sınavlar ve teknik kusursuzluk beklentisiyle bireyde "yetersizlik yarısı" açılır.	Notun ve Sıralamanın Reddi: Değerlendirme yoktur; kolektif paylaşım, süreç odaklı "Eleştirel Portfolyolar" ve toplumsal dönüşüm vardır.
Öğretmenin Konumu	Teknik Bürokrat: Müfredatı harfiyen uygulayan, sisteme boyun eğdiren ve "not dağıtan" bir devlet/piyasa memuru.	Dönüştürücü Entelektüel / Yoldaş: Öğrenciyle birlikte egemen söylemleri sorgulayan, sanatı bir direniş alanı (praxis) yapan kılavuz.
Psikolojik ve Bilişsel Çıktı	Sistemik Yabancılaşma: Estetik körlük, dogmatik düşünceye yatkınlık, yaratıcı özgüvenin felç edilmesi ve suçluluk duygusu.	Bilişsel Esneklik & Dayanışma: Kalınlaşmış bir corpus callosum, yüksek nöral plastisite, politik farkındalık ve toplumsal bağ kurma yetisi.

Bu tablodan bakınca olması gerekenin şunlar olduğunu görüyorum diye buraya not düşeyim:

- **Mekânsal Kurumsuzlaştırma (Okul Duvarlarını Yıkma):** Sanat eğitimini binalardan çıkarıp parklar, sokaklar, eski fabrikalar, müzeler, üniversiteler ve mahalle meydanlarına taşıyan "Kamusal Sanat Alanları" tasarımı.

- **Yatay Öğrenme Ağları (Akran Eşleşmesi):** Diplomayı, sertifikayı ve usta-çırak hiyerarşisini reddeden; herkesin aynı anda hem öğretmen hem öğrenci olduğu "Beceri Takas Pazarları".

- **Değerlendirmenin İmhası (Kolektif Üretim):** Sınavı ve notu tamamen ortadan kaldıran; rekabet yerine dayanışmayı büyüten, mahalle tabanlı “Notsuz Sanat Festivalleri” ve müşterek üretim süreçleri.

Mevcut sistemin radikal değişimini gerektiren önerilerimizi somut gerçeklik düzlemindeki mevcut sisteme sızma stratejisi olarak gördüğüm bir alandan çözüm önerilerimizi mevcut sisteme entegre edersek:

RADİKAL ÇIKARIMLARIN MEVCUT SİSTEME ENTEGRASYON VE SIZMA STRATEJİLERİ

Ivan Illich’in ‘okulsuzlaşma’ vizyonu ve eleştirel psikolojinin ‘yabancılaşma’ eleştirisi, mevcut sistemin tamamen yıkılmasını beklemek zorunda olan ütopyik birer teori olarak kalmamalıdır. Aksine bu radikal çıkarımlar, Türkiye’nin mevcut yasal mevzuat boşlukları ve pedagojik ihtiyaçları kullanılarak, resmi eğitim sisteminin (MEB) kalbine birer ‘Truva Atı’ gibi sızdırılabilir. Bu entegrasyon, neoliberal başarı cenderesi ile özgürleştirici sanat arasında şu beş stratejik eksende bir geçiş köprüsü kurmayı amaçlar:

1. Mekânsal Sızma: “Duvarları Esnetilen Okul” ve Kamusal Alan Protokolleri

Mevcut Türkiye eğitim sisteminde sanat dersleri, okul binasının fiziksel sınırlarına ve çoğunlukla sıra-masa düzenine sahip standart sınıflara hapsedilmiştir. Oysa sanat eğitimi, mekânın disipline edici gücünü kırmak zorundadır. MEB’in mevcut ‘Okul Dışı Öğrenme Ortamları’ yönergesi, eleştirel pedagoji lehine esnetilebilir. Sanat derslerinin en az yarısının okul binaları dışında işlenmesi bir müfredat zorunluluğu haline getirilebilir. Böylece kurumsal duvarlar fiziksel olarak eritilirken, çocukların sokakla ve kolektif yaşamla olan estetik bağı yeniden inşa edilir.

2. Müfredatın Demokratikleşmesi: Yatay Öğrenme Ağları ve Akran Eğitimliği

Geleneksel modelde öğretmen, devletin ya da piyasanın teknik müfredatını dayatan, diplomayla meşrulaştırılmış tek otoritedir. Bu hiyerarşik yapı, Illich’in bahsettiği ‘uzman tekeli’ besler. Entegrasyon modelinde ise haftalık ders saatleri hiyerarşisiz birer ‘Beceri Takas Pazarı’ olarak yeniden tasarlanır. Sınıfta rap müzikle, dijital illüstrasyonla veya sokak kültürüyle ilgilenen bir öğrenci kürsüye geçerek kendi akranlarına eğitimlik yapabilir; ya da mahalledeki yerel bir zanaatçı/müzisyen/yazar okula ‘gönüllü aktör’ olarak davet edilebilir. Öğretmen bu düzlemde teknik bilgi dayatan bir bürokrat değil, hiyerarşiyi kıran ve öğrenme ağlarını organize eden bir ‘yoldaş/kolaylaştırıcı’ konumuna çekilir.

3. Mekânsal Teorik Derinlik: Müze, Konser Salonu ve Kütüphanelerde Teknik/Teorik Üretkenlik

Sanatın sokağa ve kamusal alanlara taşınması, onun kendi içsel disiplininin ve teknik/teorik birikiminden koparılması anlamına gelmez. Aksine mekânın kendisi canlı birer teori laboratuvarına dönüştürülür. Sanat tarihi bilgileri sınıfta slaytlardan ezberletilmek yerine müzelerde, galerilerde ve kamusal anıtlarda üslup ve dönem analizleri üzerinden yerinde işlenir. Solfej, armoni ve akustik gibi teknik müzik kuramları konser salonlarında, prova süreçlerinde ve sokağın doğal ses dinamiklerinde deneyimlenir. Kütüphaneler ve edebiyat arşivleri ise romanların veya şiirlerin edilgen şekilde tüketildiği yerler olmaktan çıkarılarak felsefe, sosyoloji ve estetik kuramlarının disiplinler arası sentezlendiği birer ‘müşterek üretim merkezi’ olarak kurgulanır. Böylece teknik bilgi, yaşayan alanlar üzerinden somut bir derinlik kazanır.

4. Ölçme-Değerlendirme Sabotajı: Karne Notunun Reddi ve Eleştirel Portfolyo

Türkiye’deki en büyük psikolojik yara, e-Okul sistemine girilmesi zorunlu olan ve öğrencileri teknik kusursuzluklarına göre sınıflandıran 100 üzerindeki rakamsal notlardır. Bu mekanizma, bireyde ömür boyu sürececek olan ‘bende yetenek yok’ suçluluk duygusunu üretir. Sistem içindeki bu felci kırmanın yolu, klasik sınavları ve teknik puanlamayı tamamen sabote etmektir. Yasal çerçevede sanat derslerinin not hanesi, rakamlardan temizlenerek sadece ‘Geçti / Süreci Tamamladı’ ibaresine dönüştürülmelidir. Değerlendirme kriteri olarak nesnel bir başarı değil; öğrencinin kendi hayatındaki ya da mahallesindeki toplumsal sorunlara (çevre kirliliği, akran zorbalığı, adaletsizlik) sanat yoluyla getirdiği eleştirel dışavurumları kapsayan ‘Notsuz Eleştirel Portfolyolar’ esas alınmalıdır.

5. Sınav Baskısına Karşı Psiko-Sosyal Kalkan: Müşterek Sanat Festivalleri

LGS ve YKS süreçleri yaklaştıkça sanat derslerinin test çözme saatine dönüştürülmesi veya tamamen feda edilmesi, Türkiye’deki eğitim sisteminin en büyük yapısal çelişkilerinden biridir. Bilişsel bilimlerin de kanıtladığı üzere, kronik sınav stresi nöral plastisiteyi düşürür ve dogmatik düşüncüyü besler. Sanat, bu neoliberal başarı baskısına karşı psikolojik bir kalkan olarak konumlandırılmalıdır. Dönem sonlarında okullarda bireysel birincilerin seçildiği elitist yarışmalar yerine; tüm okulun, velilerin ve mahalle halkının katıldığı, rekabetsiz ve ödüksüz ‘Müşterek Sanat Festivalleri’ düzenlenmelidir. Bu festivaller, öğrencilerin sağ ve sol beyin lob dengesini (corpus callosum) koruyan, onları test mekaniğinin robotik yapısından çıkarıp insanileştiren psiko-sosyal bir regülasyon alanı olarak yasal koruma altına alınmalıdır.

Eğitimde sanatın gerekliliği, yalnızca estetik beceriler kazandırmasından kaynaklanmaz. Sanat eğitimi; çocuğun deneyimlerinden öğrenmesini, gelişim özelliklerine uygun biçimde kendisini ifade etmesini, farklı yeteneklerini keşfetmesini, sosyal ve kültürel çevresiyle ilişki kurmasını ve kendi anlamlarını oluşturmalarını destekler.

Dewey, Lowenfeld, Gardner, Piaget, Vygotsky ve yapılandırmacı yaklaşım farklı noktalardan hareket etseler de ortak bir noktada buluşurlar: Çocuk eğitim sürecinin nesnesi değil, öznesidir.

Bu nedenle iyi bir eğitim sistemi çocuğa yalnızca “ne bilmesi gerektiğini” öğretmemeli; onun kim olduğunu keşfetmesine, ne düşündüğünü söylemesine, ne hissettiğini ifade etmesine, üretmesine, sorgulamasına ve kendi yolunu bulmasına olanak sağlamalıdır.

Çocuklarımızı sevmek, onların yerine bir hayat tasarlamak değil; kendi hayatlarını tasarlayabilecekleri koşulları yaratmaktır. Ebeveyn olarak, öğretmen olarak ve toplum olarak sorumluluğumuz budur.

Çünkü bir ülkenin gerçek geleceği, çocuklarının yalnızca ne öğrendiğinde değil; öğrendikleriyle ne üretebildiğinde, neyi sorgulayabildiğinde ve kendilerini ne ölçüde gerçekleştirebildiğinde saklıdır.

Sanat eğitimi ise bu yolculukta çocuğa yalnızca bir sanat dili değil, kendi sesini bulma ve dünyaya kendi rengini katma imkânı sunar.

STATLARIN GÖLGESİNDE

Ömer Kart

2026 Futbol Dünya Kupası'nın üzerinden neredeyse bir ay geçti ama sular durulmuyor. FİFA'nın ticari hakları insan haklarının önüne koyması, bilet fiyatları, sporun siyasi iktidarın gölgesine düşmesi, göçmen politikaları, vize engelleri hala akıllarda kalan eleştiriler arasında. Turnuva sonrası FİFA Başkanı Gianni Infantino'nun, Dünya Kupası dahil turnuvaların ticari ve biletleme haklarını özel yatırım fonlarına satma girişimi ve kurum içi yönetim tarzında korku iklimi yaratılması bardağı taşıran son damla oldu.

Dünya Kupası'nda futbolun halktan kopuşunu eleştirirken Türkiye'de de benzer bir soruyla karşı karşıyayız: Kamu kaynakları çocukların spor yapabilmesine mi, yoksa iktidarın görünürlüğünü artıran büyük yapılara mı hizmet ediyor? Son yıllarda ülkenin farklı şehirlerinde büyük, modern ve gösterişli statlar kentlerin simge yapıları olarak sunuldu. Açılış törenleri düzenlendi, isimleri tartışıldı, kapasiteleri ve teknolojik özellikleri anlatıldı fakat bütün bu yatırımların yanında daha temel bir soruya yeterince cevap verilmedi: Bir çocuk evinden çıktığında spor yapabileceği güvenli bir alana ulaşabiliyor mu?

Aslında “kırsala ve yoksul mahallelere asla tesis yapılmıyor” demek pek de doğru bir tespit sayılmaz. Bakanlıklar ve belediyeler çok sayıda futbol, basketbol ve voleybol sahası açıldığını, mahalle tipi tesislerin sayısının arttığını belirtiyor. Ancak, spor politikası yalnızca yapılan tesislerin sayısı ile değerlendirilmemeli. Burada asıl sorgulanması gereken; bu tesislerin nerede olduğu, kimlerin gerçekten kullanabildiği, ne kadar açık kaldığı, nitelikli eğitmen ve sürdürülebilir programlarla desteklenip desteklenmediğidir.

Bir saha yapmakla çocukları sporla buluşturmak aynı şey değildir.

Tesisin kapısı kilitliyse, güvenliği yoksa, bakımı yapılmıyorsa, içinde nitelikli bir eğitmen bulunmuyorsa ya da kullanım belirli grupların kontrolündeysen orası, çocuklara spor imkânı sunan bir alan değil, sayısız örneğini gördüğümüz atıl bir yapı olarak kalır. Büyük organizasyonlar için statlara elbette ihtiyaç vardır fakat asıl mesele stat yapılıp yapılmaması değil, kamu kaynaklarının hangi önceliklere göre dağıtıldığıdır.

Binlerce kişilik bir stat yapıldığında, ortaya çıkan yapının açılışını yapabilir, fotoğrafını çekebilir ve başarı hikâyesi olarak anlatabilirsiniz. Oysa yüzlerce mahallede küçük sahalara açmak, buralara eğitmen göndermek ve çocukların yıllar boyunca ücretsiz spor yapabilmesini sağlamak çok daha az gösterişli ama toplumsal açıdan çok daha değerli ve verimlidir.

Bütçenin şeffaflığı sadece ne kadar harcadığınızı değil, nereye ve kimin için harcadığınızı da gösterir. Kaç stat yaptığımız kadar şu soruların cevaplarını da öğrenmemiz gerekiyor: Kırsalda yaşayan bir çocuk en yakın spor tesisine kaç kilometrede ulaşabiliyor? Yoksul mahallelerdeki çocuklar ücret ödemeden kaç saat spor yapabiliyor? Kız çocukları bu alanlardan oğlan çocuklarla eşit biçimde yararlanabiliyor mu? Engelli çocuklar için erişilebilir kaç tesisimiz var? Yapılan tesislerin kullanım ve doluluk oranları kamuoyuyla paylaşılıyor mu?

Üstelik spor yatırımı denildiğinde akla hâlâ ilk olarak yeni bir bina inşa etmek geliyor. Oysa çocukların spor yapabilmesi için her zaman daha fazla beton dökmek gerekmiyor. Mahallede korunan bir yeşil alan, güvenli bir yürüyüş parkuru ya da çocukların özgürce oynayabileceği açık bir saha, kimi zaman milyonlar harcanan kapalı bir tesisten çok daha fazla insana ulaşabilir. Yeşil alanları yapılaşmaya açıp ardından çocuklar için spor tesisleri inşa etmek, önce hareket edecekleri doğal alanı ellerinden alıp sonra onlara betonun içinde hareket etmeye zorlamaktır.

Bir ülkenin spor politikası, yalnızca uluslararası organizasyonlara ev sahipliği yapma kapasitesiyle ya da şehirlerin ortasına diktiği büyük statlarla ölçülmüyor. Asıl ölçü, imkânları en sınırlı çocuğa hangi fırsatı sunduğudur ve o ülkenin spor geleceği, çatısı kapanan statlarda değil, kapısı bütün çocuklara açılan sahalarda kurulur.

NEŞELİ ÇOCUKLAR NASIL YETİŞTİRİLİR?

Ekim Deniz

“Çocuklarımız resimle, müzikle, edebiyatla ilgilenseler bu kadar şiddete meyilli olmazlar!”

Bahar aylarında gerçekleşen okul saldırılarından sonra en çok sarf edilen cümlelerden biri oldu. Kimsenin çocukların kültür-sanatla iç içe büyümesine itiraz edeceğini zannetmiyorum. Ancak bir resim sergisine gitmek veya piyano çalmak, iyi derecede İngilizce konuşmak veya şiir okumak sadece bazı çocuklar için mümkün gibi görünüyor. Kaç devlet okulunda, gerçekten işlevine uygun bir resim atölyesi vardır? Kaç çocuk klarneti tanıyarak 18 yaşına gelmiştir? Kaldı ki, çocukların erken yaşlardan itibaren şiddetle iç içe olması, onları yalnızca kültür sanatla tanıştırmakla çözebileceğimiz bir “sorun” değil, içinde yaşadığımız kara düzenin çocukları yok sayması ile ortaya çıkan bir “sonuç”. Bugün çocukların hemen her hakkı geri plana itiliyor ya da doğrudan gasp ediliyor, kültür sanata erişim ise bunlardan sadece birisi.

Araştırmalar gösteriyor ki sanatla iç içe olan çocukların kendini ifade etme becerileri ve kimlik algıları çok daha sağlıklı geliyor (Metsäpelto & Pulkkinen, 2012); İKSV, 2019). Ayrıca okul içinde veya dışında herhangi bir

sanat dalıyla ilgilenen çocukların okula devamlılığının arttığı gözlemleniyor (Holochwost, 2017). Yani sanat çocuklara güvende hissedebilecekleri, aidiyet geliştirebilecekleri ve duygularını anlamlandırabilecekleri bir alan sağlıyor. Daha da önemlisi doğru korunan ve desteklenen bir okul ortamına devamlılık çocukların uyuşturucudan ve suç çetelerinden uzak kalması olasılığını arttırmaktadır.

Son yıllarda okulların çocuklar için güvenli bir alan olmaktan çoğunlukla uzak olduğu görülüyor. Çocukları okulda tutmayı çok da umursamayan ve eğitim fakültesi mezunu bile olmayan Yusuf Tekin ise, çocukları (MESEM gibi projelerle) okuldan daha da uzaklaştırmaya çalışıyor. Sanata erişim özel kurslarda piyasanın aracı veya tamamıyla bir lüks konumuna getirildiği için imkansızlaşıyor. Bu temel haklarından mahrum kalan çocuklar yalnızlaşıyor. Artık birçok ailenin gerçeği haline gelen yoksulluk ve açlık içerisinde ise çocuk büsbütün geri plana itiliyor ve toplum içinde kendine bir yer bulamıyor.

Sanat; barınma, sağlık, sağlıklı beslenme, eğitim gibi temel ihtiyaçların karşılanamadığı ailelerde, çocukların ihtiyaç duyabileceği bir etkinlik olarak görülmüyor. Düşük ve hatta orta gelir seviyesinde bir ailenin çocuğunun elinden tutup bir sanat etkinliğine gitmesi günümüz koşullarında imkansız yakın. Çocuğun sanatla tanışması ise “ailenin ve öğretmenlerin sorumluluğu” düzeyinde bırakılıyor. Çocuklar ise sistem içerisinde olabildiğince çabuk para kazanmaya başlamak zorunda hissediyor ve bunu sanatla ilgilenerek yapmaları pek mümkün gözüküyor. Yaşına ve gelişim dönemine uygun olmayan işlere ve ortamlara giren çocukların sosyal ilişki kurma yetenekleri yeterince gelişmiyor, çocukça diye tanımlanan eylemlerden zevk alamıyorlar, neredeyse tüm duygularını öfke olarak dışarı vuruyorlar ve uzun vadede hayatlarından memnun olmayan yetişkinler olarak, yaşamaya devam ediyorlar. İdealist öğretmenlerin ya da velilerin kendi başlarına çözebilecekleri bir tablo yok elimizde. Devlet, kültür-sanatı piyasanın insafına terk ederek ve okulları yalnızca kapitalizm için ucuz iş gücü yetiştiren mekanik kurumlara dönüştürerek sorumluluktan bir kez daha kaçıyor.

Hayatında hiç müzik aleti görmemiş çocukların sayısı muhtemelen sandığınızdan da fazla. Bunun yanında her 10 kişiden sadece 4’ü yaşamayı seviyor*, ve onların sayısı da gitgide azalıyor. İnsan ister istemez, bu on kişiden kaçının müziğe, resme, sahne sanatlarına ya da dansa erişimi olup olmadığının, yaşam memnuniyetini etkilediğini merak ediyor. Biz sermayenin başka bir kölesi olabilmemiz uğruna birçok şeyden mahrum bırakıyoruz, öncelikle de çok gereksiz olarak görülen kültür ve sanattan. Çocukları şiddete, suça veya çetelere yönelten şey yalnızca sanata ulaşamamaları değil, derinleşen yoksulluk, güvencesizlik ve toplumsal umutsuzluktur. Ancak kültür ve sanata erişim hakkının tanınması, bu kara düzende çocukları suça sürüklenmekten koruyacak en güçlü koruma kalkanlarından biri olabilir. Demem o ki, evet çocuklar resimle, müzikle, edebiyatla ilgilense gerçekten de şiddetten uzak kalabilirler; fakat bu kadar köklenmiş sistematik bir hak gaspının içerisinde

de tek çözüm yolumuz bu olamaz.

Bu şiddet atmosferinin sorumluluğunu çocukların ya da velilerin üzerine yıkmak devletin sorumluluğunu göz ardı etmek anlamına gelir. Hayatı anlamlandırabilen ve çevresiyle sağlıklı etkileşim kurabilen çocuklar yetiştirebilmek için devletin acilen atması gereken adımlar var. Ancak biz bu adımlar yerine ceza kanununda cezaya dayalı bir değişikliklerle karşılaştık. Çünkü ceza vermek kolay olan, gerçekten pedagojik temelleri olan bir sistem kurmak ise emek istiyor. Çocukların okula devamlılığı sağlanmalı, yani çocuk işçiliği ile mücadele edilmeli. Okullarda nitelikli bir eğitimin içine kültür-sanat dersleri ve etkinlikleri entegre edilmeli, bu yolla çocuklara kendilerini güvende hissedebilecekleri alanlar açılmalı. Toplumun her kesiminden çocukların kendilerini sansürsüz ve özgür şekilde ifade edebilecekleri bir kültür iklimi yaratılmalı. En önemlisi bunların hepsi ücretsiz ve her çocuk için erişilebilir olmalı. Okul içerisinde çocukları hayatta tutmayı bile beceremeyen milli eğitim bakanı Yusuf Tekin'in birden bilimsel yaklaşımlara ya da kültür ve sanata bütçe ayırmasını beklemek gerçekçi olmaz. Bu demek oluyor ki "aslında şöyle olsa" diye sızlanmak bizi daha iyi bir eğitim sistemine götürmeyecek. Çocuklarımızın gasp edilen haklarını örgütlü, cephesel ve tavizsiz mücadelemiz ile biz geri almalıyız ve alacağız.

*Evrensel.net (2024) Araştırma: Türkiye'de insanların yüzde 58,7'si mutsuz